

LUND UNIVERSITY

Et nytt bryllup i Kana. Kana-bryllupet i Den ortodokse kirkes vigselfrituale

Arentzen, Thomas

Published in:
Nytt Norsk Kirkeblad

2009

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Arentzen, T. (2009). Et nytt bryllup i Kana. Kana-bryllupet i Den ortodokse kirkes vigselfrituale. *Nytt Norsk Kirkeblad*, 1, 9-13. <http://www.praktikum-pts.no/publikasjoner/nytt-norsk-kirkeblad/NNK%20i%20pdf/nnk-2009-01.pdf>

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

forhold til sin herre ble betraktet som eiendom? Han kunne selges, bli sendt langt bort fra de han kjente og var glad i, han hadde ingen rett til farskap over sine egne barn og hadde ikke juridisk tilgang på ekteskap. Hvilken glede hadde han av at de som satt øverst i det patriarkalske systemet elsket han? Eller hva med en kvinnelig slave som hadde sin verdi i kraft av å føde slavebarn eller amme andres barn? Som mannlige slaver kunne hennes eier straffet utsette henne for fysisk vold. Hennes kropp var eiet av en annen mann eller kvinne, som også hadde seksuell tilgang på henne. Ble hun gravid, også dersom det var husets herre som var faren, var barnet også slave og en annen persons eiendom. Hun kunne selges og skilles fra barnet når som helst, og hun kunne rett etter fødselen bli satt til å amme en annen kvinnes barn. Hvordan endret det hennes hverdag at de kristne praktiserte et kjærlighets-patriarkat?

Våre kanoniske tekster tar aldri et oppgjør med antikkens slavesystem. Snarere oppfordres slaver gjentatte ganger å lyde sine eiere. Leser vi påbud om ekteskap, seksualitet og kjærlighet fra en kristen slaves ståsted blir problemet akutt: Hva betydde det for en kvinnelig slave å høre om avholdenhet eller prostitusjon når hennes eier hadde fri tilgang på hennes kropp og også hadde anledning til å låne henne ut til andre?

Kanskje er det å si at dette ble gjort innenfor rammen av kjærlighet å skjønnmale noe som trolig utartet seg ganske dramatisk for en del av dem som knyttet seg til kristendommen.

En måte å håndtere dette i omgang med tekstene er å anerkjenne at vi står i en tradisjon som ikke alltid har tilkjent full menneskelighet til alle. Mange av de første kristne hadde ikke seksuell bestemmelsesrett over

egen kropp eller juridisk rett til å inngå ekteskap. I Det nye testamentet finnes det leve-regler for frie borgere som levde innenfor et system hvor noen mennesker ble betraktet som eiendom. Hvordan skal vi ta ansvar for denne arven? Hvordan utfordrer dette dagens verdisystemer og hierarkier?

I dag ønsker vi å lese kjærlighet ut av disse tekstene. Vi trenger dem for å se mening og håp, men også for å utfordre oss. Kjærlighets-patriarkatet er kanskje en illusjon, men vi kan velge om vi ønsker å videreføre kjærligheten eller patriarkatet.

Det er problematisk å bruke tekster som ble til innenfor et kjønnshierarkisk slaveholdersystem som normative for hvordan vi i dag skal organisere vår kjærlighet. Hva slags ekteskap mellom mann og kvinne er det snakk i Det nye testamentet når det forutsatte at han hadde full bestemmelsesrett over henne, og at de begge kunne eie andre mennesker som de også hadde seksuell tilgang til?

Det er stadig mange runder å gå med ekteskapstekstene i Det nye testamentet dersom vi ønsker å bruke dem om våre samliv i dag. Det å åpne opp for ektefeller av samme kjønn ser ut til å være en av de mindre utfordrende elementene.

*Marianne Bjelland Kartzow er forsker ved Det teologiske fakultetet
m.b.kartzow@teologi.uio.no*

Et nytt bryllup i Kana

Kana-bryllupet i den ortodokse kirkes vigselfrituale

Av Thomas Arentzen

Ritualer gir livets korsveier mening. Den største av disse korsveiene er kanskje ekteskapsinngåelsen. Vigselfritualet i Den norske kirke er vel godt kjent for leserne av NNK; i det følgende skal vi se på hva slags innhold *Den ortodokse kirke* gir denne riten.¹ Innledningsvis er å si at ritualet fremstår som mere alderdommelig enn Den norske kirkes rituale. Vielsens tekster legger ikke vekten på romantisk kjærlighet og seksualitet – selv om en ortodoks legmannsteolog som Philip Sherrard kan si at «Without [sexual love] there can be no sacrament of marriage in the real sense of the word»² – snarere understreker tekstene foreningens mysterium og vielsen som en inntreden i slektenes gang. Jeg vil forsøke å vise, med utgangspunkt i

et utvalg tekster fra vigselfritualet, hvorledes det ortodokse paret gjennom bønnene og sangen dramatiseres inn i Kirken, inn i kosmos, og inn i den bibelske virkelighet. Med «bibel» menes primært fortellingen om bryllupet i Kana (Joh 2,1-11), ettersom dette er hovedlesningen under seremonien og utgjør et grunntema i hele feiringen.

Trolovelse og inngang

Ikke alle par velger å gå til kirke når de forlover seg; de utsetter da den kirkelige trolovelsesseremonien slik at den feires umiddelbart før vielsen. Under trolovelsen bes det for paret:

Du som har samlet til ett de som var splittet, og som har opprettet kjærlighetens uoppløselige bånd mellom dem; du som velsignet Isak og Rebekka og gjorde dem til arvinger til dine løfter:

- 1 Den ortodokse kirke har et fastlagt ritual som i prinsippet ikke tillempes individuelt, men det vil naturligvis være lokale variasjoner rundt omkring i verden, noe jeg ikke kan gå inn på i denne korte presentasjonen. Denne lille artikkelen pretenderer heller ikke å oppsummere moderne ortodoks ekteskapsteologi; dens intensjon er å gi noen perspektiver på selve ritualet.
- 2 Ph. Sherrard: *Christianity and Eros. Essays on the Theme of Sexual Love*, Evia 1995 (opprykk): 76

Velsign du selv disse dine tjenere (*navn*) og (*navn*) og lær dem all god gjerning.³

Det refereres særlig til gammeltestamentlige skikkelser som fikk sin forening velsignet av Gud, og de forlovede velsignes før presten setter ringene på dem.

Selve vielsen – det store mysteriet⁴ – innledes med at paret, med hvert sitt brennende voksllys i hånden, går i prosesjon inn i kirken mens presten svinger røkelseskaret. Koret/menigheten synger Davidssalme 128 i vekselssang med presten. Paret stanser ved forloverne fremfor ikonpulten i sentrum av kirkerommet. I likhet med andre semi-liturgiske handlinger foregår vielsen midt i skipet, ikke ved alteret. Ritualets dynamikk utnytter således det sirkulære rommet heller enn det lineære.

Presten kan her holde en kort preken; så spør han brud og brudgom om de av fri vilje ønsker å bli gift.

Blant Guds folk

Forutsatt at de svarer ja, fremfører diakonen en *ektenie* i vekselssang med menigheten. Dette er første gangen Kana-motivet introduseres; paret er å ligne med brudeparet i Kana, og menigheten ber om at Kristus ved sitt nærvær vil velsigne også dette parets

forening:

Om fred fra det høye og frelse for våre sjeler, la oss be til Herren.

Om fred for hele verden, om velgang for Guds hellige kirker, og om at alle må bli ett, la oss be til Herren.

For dette hellige hus, og for dem som treder herinn med tro og andakt og guds frykt, la oss be til Herren ... for alle steder og hele folket, la oss be til Herren.

For vår konge og hans hus, for regjering og storting, for forsvar og all vår øvrighet, la oss be til Herren.

For denne by, for enhver by og ethvert land og for alle de troende som bor der, la oss be til Herren.

For Guds tjenere (*navn*) og (*navn*) som nå skal knyttes til hverandre i ekteskapets enhet, at de må få del i Guds frelse.

Om at dette bryllup må velsignes, liksom bryllupet i Kana i Galilea, la oss be til Herren.

Om at de må få renhet og skjødens frukt til gavn og glede, la oss be til Herren.

Om at de må få glede seg over synet av sønner og døtre, la oss be til Herren.

Om at de må få gode barn og et uklanderlig samliv, la oss be til Herren.

Om at de og vi alle må få det vi ber, til frelse, la oss be til Herren.

Den rituelle parallellen mellom det bibelske bryllup i Kana og dette bryllupet er etablert. Tekstene understreker at paret her ved fastsettes som en familie, som en tråd i den store veven, Guds folk, verden; det bes gjennom hele seremonien (med eksplisitt eller implisitt referanse til Kana) om at de må få velsignelse og «frukt», avkom og barne-

barn, at de må få et godt hjem som kan være som en *liten kirke*, og at *vi alle* må få del i denne glede. Hendelsen angår oss alle, hele det fellesskap brudeparet inngår i. Med andre ord håper en at parets vann må gjøres til vin, og vielsen ses som «det første tegnet» (jf. Joh 2,11), begynnelsen på deres virke.

Presten blir ved å flette dem inn i den store veven idet han ber til Skaperen som gjorde Adam og Eva til mann og kvinne, og som velsignet og sørget for skjødens frukter til Abraham og Sara, Isak og Rebekka, Jakob og Rakel (osv.) og Jomfru Maria – hvis avkom Gud selv ble, til verdens frelse – og som velsignet bryllupet i Kana og det å bringe slekten videre:⁵

Du som i din store gavmildhet og godhet kom til Kana i Galilea og velsignet det bryllup som fant sted der, og dermed viste at det lovlige ekteskap er ifølge din vilje, og likeså barnefødsle deri: Ta du selv imot din tjeners bønn liksom fordom, og kom hit og vær usynlig tilstede. Velsign dette ekteskap, og gi dine tjenere (*navn*) og (*navn*) et fredfullt liv i langmodighet og renhet, gjensidig kjærlighet i fredens sambånd og levedyktig livsfrukt; la dem få takknemlige barn og den uvisnelige herlighets krans. Gi dem å få se barn av sine barn, og bevare sin ekteseng uplettet, la den himmelske dugg dale ned over dem og gi dem av jordens fedme; fyll deres hus med korn og vin

og olje og alt som godt er, slik at også de kan gi til dem som trenger det.

Og videre, alluderende til bibeltekster og vinen i Kana, sammenlignes hele den nye familien med nettopp vin:

Gi dem gode barn som livsfrukt, gi dem åndelig og legemlig enhet, oppreis dem liksom sederen på Libanon, som en edel vinstokk. Gi dem frukt i rik monn til deres mette, og la dem ha overflod av alt godt og det som er deg til behag; la dem få se barn av sine barn, likesom nyplantede oljegrøner rundt sitt bord.

Gledens kroner

Etter disse bønnene følger *kroningen*. Presten tar frem to kroner – de kan være av edelt metall eller myrtekranser – og kroner paret til mann og kone, idet han sier:

Guds tjener (*brudgommens navn*) krones til Guds tjenerinne (*brudens navn*), i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn. Amen.
Guds tjenerinne (*bruds navn*) krones til Guds tjener (*brudgommens navn*), i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn. Amen.

Herre, vår Gud, kron dem med herlighet og ære!

De er «regenter» i sin nye familie. Kronene er et uttrykk for verdighet og for fest og glede, men de kan også, som «martyrkroner», forstås som et tegn på himmelrikets gleder, for ekteskapet er en tjeneste og et vitnesbyrd.

Leseren leser så epistelen fra Ef 5,20-33. Presten leser evangelieteksten om Kana og henvender seg til Gud som viste «at ekteskapet er ære verdt» ved sitt «nærvær i bryl-

3 Tekstene er i sin norske form ikke publisert. De gjengis her i den form de brukes av Den ortodokse kirke i Norge (opprinnelig oversatt av fader arkimandritt Johannes Johansen). Enkelte språkelige justeringer er dog foretatt.
4 Mange ortodokse foretrekker generelt ordet «mysterium» istedenfor «sakrament». I forbindelse med vigsel har det jo en særskilt relevans, for «mannen [skal] forlate far og mor og holde seg til sin hustru, og de to skal være ett. Dette er et stort mysterium; jeg tenker hermed på Kristus og Kirken» (Ef 5,31-32) som leses under seremonien.

5 Utvilsomt finnes her en i tidligere tider mere aktuell avgrensning mot miljøer som holdt jomfru-idealet så høyt at de enten foraktet ekteskapet eller det å sette barn til verden. Ritualet understreker gang på gang at familieliv er innsatt og sanksjonert av Gud. Ektevigsel er forøvrig et sakrament mens munke-/nonnetonsurering ikke er det.

lupet i Kana i Galilea; se også nå til dine tjenere (*navn*) og (*navn*) som du har forenet med hverandre. Bevar dem i fred og enighet, og la verdighet prege deres ekteskap...» Vårt bryllup er nå blitt Kana-bryllupet; høydepunktet i ritualet er vinen:

Vin av felles kalk

Menigheten har nettopp hørt fortellingen om bryllupet i Kana. Som et tegn på at paret i kirken idag faktisk får del i Kristi gledesvin, at ekteskapet deres skal være rikt på frukt, og at de to skal være ett, velsigner presten en kalk med vin og ber:

Du som har skapt alt ved din makt og grunnfestet verden og smykket hele kransen av ditt skaperverk, la din åndelige velsignelse hvile over denne felles kalk som bydes disse som er knyttet sammen i ekteskapets enhet.

Brud og brudgom drikker av kalken, tre ganger hver. Liksom vannet i Kana er de nå forvandlet.

Den felles kalk er også et uttrykk for at ekteskapets mysterium er som Kristus og Kirken (Ef 5,31-32), den viser ekteskapets sakramentale karakter. Selv om den ikke er en nattverdskalk, er den et symbol på Kirkens felles kalk i Kristus.

Jesaja-dansen

Presten tar så de to i hendene. Mens de fortsatt bærer voksllys, og med kroner på hodet, danser de den såkalte Jesaja-dansen: Presten og paret og forloverne beveger seg i høytidelig prosesjon rundt sentrum av kirken tre ganger. Alle synger:

Juble nå, Jesaja: Jomfruen ble fruktsommelig og fødte Emmanuel, Gud og menneske: Østen er hans navn; og henne lovpriser vi og kaller salige Jomfru.

Hellige martyrer, som kjempet den gode strid og har mottatt den himmelske krans, be til Herren at han forbarmer seg over våre sjeler.

Ære være deg, Kristus vår Gud, apostlers ros, og martyrs glede, som forkynte den vesens-éne Treenighet.

Seremonien avrundes med at presten tar av kronene og sier til brudgommen:

Vær opphøyet, brudgom, liksom Abraham, og vær velsignet liksom Isak, og forøk deg liksom Jakob, og gå rettfærdig frem ifølge Guds bud.

og til bruden:

Og du, brud, vær opphøyet liksom Sara, og fryd deg liksom Rebekka, og forøk deg liksom Rakel, ha din glede i din mann, og hold deg til lovens bud, for det er Gud til behag.

Han ber atter om at Gud, som velsignet bryllupet i Kana, må velsigne det nygifte paret, og i avslutningsbønnen heter det:

Må Kristus, vår sanne Gud, som med sitt nærvær i Kana i Galilea viste ekteskapets verdighet, høre sin allhellige Moders, sine herlige og hellige og høylovede apostlers, de hellige, kronede og apostellike Konstantins og Helenas, samt den hellige stormartyr Prokopios' og alle de helliges forbønner, og forbarme seg over oss og frelse oss, for han er god og elsker menneskene.

Med dét erklærer presten dem for rette ektefolk. Et nytt par og en ny familie berører oss alle, hele lokalmiljøet, hele menigheten, hele Kirken og dens bibelske skikkelser. Den nye familien blir innviet i oss, innvevet i oss, liksom vi blir innvevet i dem. Vi har nå alle vært i Kana, og dette bryllupet er ikke noe annet enn de bibelske bryllup. Barna denne foreningen avføder, er i en viss forstand våre, verdens eller menighetens barn. Ektefolkenes vin blir vår glede, og deres glede er vår.

Litteratur

John Meyendorff, *Marriage. An Orthodox Perspective*, St Vladimir Seminary Press 1984 (3rd rev. ed.)

Thomas Arentzen er doktorgradsstipendiat ved Universitetet i Lund og ordinert leser i Den ortodokse kirke
thomas.arentzen@teol.lu.se